

7. BÖLÜM / CHAPTER 7

ANTİK ÇAĞDAKİ İLK TEDAVİ MERKEZİ: ASKLEPİON

THE FIRST TREATMENT CENTER OF THE ANCIENT ERA: ASKLEPIEION

Neşe KARS*, Nursel BOLAT**, Esennur SİRER***, Aysegül AKAYDIN****

*İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul, Türkiye
e-posta: nesekars@istanbul.edu.tr

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema, Samsun, Türkiye
e-posta: nursel.bolat@omu.edu.tr

***Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema, İstanbul, Türkiye
e-posta: esennur.sirer@uskudar.edu.tr

****Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye
e-posta: aysegul.akaydin@nisantasi.edu.tr

DOI: 10.26650/B/AA09.2020.007.07

ÖZ

İnsanlık tarihi kadar eski olan engellilik, tarih süreci boyunca sürekli sorunlarla iç içe ilerlemiştir. Tarihin değişik dönemlerinde engellilere yönelik farklı uygulamalar yapılmıştır. Tarihsel süreç incelendiğinde engellilerin, geçmişlerinde işlenmiş bir suçtan / günahtan dolayı cezalandırıldıklarına inanılmaktadır. Engelliler yaşadıkları sosyal çevrelerden dışlanmakta, fiziksel çevre, istihdam, eğitim, sağlık ve rehabilitasyon konusunda hakları yok sayılmakta, dolayısıyla da kurumsal ve ekonomik yönlerden dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadır. Bütün bunlara rağmen tarihsel süreç içerisinde özel sağlık komplekslerinin de kurulduğu görülmektedir. Asklepios adı eski Yunan mitolojisinde sağlık tanrısı olarak yer almaktadır. Asklepios ölülere diriltme gücü de dâhil birçok özelliğe sahip yetkin bir hekim olmuştur. Asklepion olarak bilinen tedavi merkezleri de Asklepios adına yapılmış tapınaklardır. Asklepion'a inanarak gelenler buralarda şifa bulmak, tedavi olmak ve her şeyden önce temizlenmek amaçlı olarak bu şifa merkezlerini kullanmaktadır. Bu sağlık merkezleri antik çağda engellilerin toplum tarafından kötü ve cezalandırılmış insanlar olarak değerlendirilip dışlandıkları dönemde bile modern bir düşünce ürünü olarak dikkat çekmektedir. Bu önemli sağlık merkezi Antik dönemin üç Asklepion'u; Epidauros Asklepionu (Korinth Yunanistan), Kos Asklepionu (İstanköy Kos Adası) ve Bergama Asklepionu'dur. Çalışmada "Asklepion" kültürü ve engellilerin de dışlanmadığı sağlık merkezlerinin Anadolu'daki ilk örneği Bergama Asklepionu literatür taraması, içerik analizi ve katılımcı gözlem yöntemiyle incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Antik Çağ, Bergama, Asklepion, tedavi merkezi

ABSTRACT

Issues of disability have involved a variety of problems throughout history, and a diverse range of practices concerning people with disabilities can be observed. Historical inquiry reveals a widespread belief that disabled people have been punished for a crime/sin in their past. People with disabilities are excluded from the social environment they inhabit: their rights to physical access, employment, education, health, and rehabilitation are neglected, thus they face institutional and economic exclusion. Despite this, special health centers were founded in ancient times. Asklepios was identified as the god of medicine in ancient Greek mythology, and treatment centers, known as Asklepieion, were established in his name. Believers in Asklepios used these centers to seek healing, treatment, and above all to be cleansed. The Asklepieia appear to be products of modern thinking in a period when people with disabilities were otherwise excluded from society as bad and punished beings. The three main Asklepieia were those in Kos, Epidauros, and Pergamon. This study examines the “Asklepieion” cult with a special focus on the Asklepieion of Pergamon, the first place in Anatolia that did not exclude disabled people, based on a literature review, content analysis, and participatory observation.

Keywords: Disabled People, Antiquity, Pergamon, Asklepieion, treatment center

Giriş

Türk Dil Kurumu'nun sözlüğüne göre “vücudunda eksik ya da kusuru olan” anlamına gelen “engelli” kavramı¹ tarih boyunca farklı şekillerde algılanmıştır. İlk çağlardan itibaren ortopedik engelli ya da konuşma, görme, işitme ve zihinsel engelli bireylere toplumun en alt tabakasında yer verilmiştir.

Aristo (M.Ö. 384-323) daha o zamanlarda şöyle bir sıralama yapmaktadır: En zirve tabaka Tanrının bulunduğu mevki ve en alt tabaka ise şeytanın bulunduğu mevkidir. Ara tabakalar ise; melekler, hayvanlar, insanlar ve insanların da en alt tabakası engellilere ayrılmıştır.² Tarihsel süreç incelendiğinde engellilerin, geçmişlerinde var olan bir suçtan / günahtan dolayı cezalandırıldıklarına inanılmaktadır.

Zaman içinde insanlar, suç ve günah ile ilişkilendirdikleri engellilik durumunu düzeltmeyi kendilerine görev edinmişlerdir. Uğursuz ve kötü olduğunu düşündükleri engellileri cezalandırma yoluna giderek, toplu katliamlara varan acımasız uygulamalara başvurmuşlardır. Bunun yanında, antik çağlarda engelli bireyler hakkında, ailelerinin işlediği bir suç nedeniyle, Tanrılar tarafından cezalandırıldıkları düşüncesine sahip oldukları belirtilmektedir.³ Bu nedenle, engellilere kimse yardım etmemekte ve şehir dışına (üçra bir yere) sürgüne gönderilmektedir.

1 “Engelli”, erişim: 6 Kasım 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b9655833ac4e4.62011501

2 Ely Macha, “Disabled People and Discrimination, A Global Overview”, erişim: 1 Ağustos 2018, www.wcccoe.org.

3 Mustafa Öztürk, “Türkiye’de Engelli Tarihi”, erişim: 20 Ekim, 2018, <http://www.musiad.org.tr/download/Yayinlar/Cep%20Kitaplar%C4%B1/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Engelli%20Ger%C3%A7%C4%9Fi/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Engelli%20Ger%C3%A7%C4%9Fi.pdf>

Spartalılar döneminde, toplum tarafından eksik kabul edilen engelliler, topluma yiyecek bulma veya avlanma hususunda herhangi bir katkıda bulunamadıkları için toplumun dışına itilmekte, kötü hava şartlarında barınma imkânından yoksun bırakılmakta, donarak veya nehre atılıp boğularak ölmeleri istenmektedir. Böylece; kötü ruhlarla savaşıldığına ve bu kötü ruhlardan kurtulduklarına inanılmaktadır.⁴ Tarihsel süreçte, toplumun genelinden farklı olan engelli insanların farklılıklarını açıklayabilmek adına bazı inanç ve düşünce sistemleri geliştirilmekte, ancak genelde birçok inanç ve düşünce sisteminde de engelli insanlar toplum dışında kalmaktadır.

Asklepion adıyla anılan ve efsanelere konu olan bu tedavi merkezleri bugün Batı Anadolu ve Yunanistan'da olmak üzere oldukça fazla sayıda görülmektedir. Sağlık açısından yıkanma, temizlenme ve su ile tedavi yönteminin de kullanılması nedeniyle Asklepionların genel olarak kaynak suları veya nehir kıyılarında inşa edildiği görülmektedir.

Çalışmada engellilerin toplumdan dışlanmışlık ve suçlanmışlık yaşamları yanında, tarihsel süreç içinde engelliler için özel olarak kurulmuş zamanın şartlarına göre oldukça nitelikli hizmet üreten sağlık merkezlerinin de varlığı üzerine odaklanılmış ve nitelikli hizmet üreten bu sağlık merkezlerinden Bergama Aslepion'unun incelenmesi amaçlanmıştır.

1. Mitolojide Asklepion ve Hekimlik

Engelliler başta olmak üzere hastaların tedavi edildiği ilk tedavi merkezleri olan Asklepion'a inanarak gelenler bu şifa merkezlerini tedavi olmak ve her şeyden önce temizlenmek amaçlı olarak kullanmışlardır. İyileşme amaçlı olarak tanrıya dua edildikten sonra bu merkezlerde yatılır ve görülen rüyanın yorumlanması yanında telkin yolu ile tedavi gerçekleştirdi. Şifalı kutsal su ve çamur banyoları, yararlı otlarla yapılan ilaçlar yanında müzik, törenler ve temsiller de tedavi yöntemleri olarak kullanılırdı.⁵ Böylece gelen hastalar hem bedensel hem de ruhsal olarak çift yönlü bir tedavi sürecine alınır.

Asklepios, eski Yunan mitolojisinde sağlık tanrısıdır. Asklepios'un gerçek hayatta yaşamış ve önemli başarılar elde etmiş bir hekim mi yoksa sadece varlığına inanılan bir efsane mi olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Bu konuda iki efsane söz konusudur.⁶ Bu efsanelerin ilkinde Asklepion, annesi ölmek üzereyken babası Apollon tarafından annesinin karnından çıkarıldıktan sonra at adam Kheiron'a teslim edilmiştir. Doğanın sırlarına hâkim olan Kheiron, Asklepios'a sahip olduğu bütün hekimlik bilgisini aktarmıştır. Böylece Asklepios ölülere

4 “Zihinsel Engelliler ve Eğitimi”, erişim: 20 Ekim 2018, https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/65325/mod_resource/content/1/ZY-1-tarih%C3%A7e.pdf

5 Ümit Çiçek, *Antik Dönem Sağlık Merkezleri* (İzmir: İzmir Ticaret Odası, 2006), 2.

6 Erhat Azra, *Mitoloji Sözlüğü* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993), 102.

diriltme gücü de dâhil birçok özelliğe sahip bir hekim olarak ortaya çıkmıştır. Asklepios olarak bilinen tedavi merkezleri de Asklepios adına yapılmış tapınaklar olarak efsanelerde yer almaktadır. Asklepios adıyla anılan ve efsanelere konu olan bu tedavi merkezleri bugün Batı Anadolu'nun ve Yunanistan'ın dâhil olduğu geniş bir coğrafyada oldukça fazla sayıda görülmektedir.

İkinci efsaneye göre; Thessalia kralı Phlegyas'ın kızı Koronis, Apollon'dan hamile kalır. Ancak bu sırada Koronis Arkadya'dan gelen bir yabancıyla birlikte olur. Bu olayı Apollon'a kutsal kuşu kuzgun haber verir. Apollon'da öfkesinden bembeyaz kuşun tüylerini siyah yapar. Sonuçta Koronis korkunç bir cezaya çarptırılır. Bir odun yığınının üzerinde diri diri yanacaktır. Apollon kendi kanından bu çocuğun yok olmasına dayanamaz. Bu nedenle ölünün karından çocuğu çıkarır. Büyütmesi için at adam Kheiron'a teslim eder. Bu olay hekim tanrının kurtarıcı olarak yetişmesinin bir simgesidir. Asklepios'a hekimlik sanatını öğreten Kheiron doğanın içinde yaşayan ve doğanın sırlarına ermiş bir varlıktır. Sağlığın kaynağı da doğada olduğuna göre Kheiron da açık havadan, güneşten, şifalı sulardan ve otlardan faydalanmayı bilmektedir. Genel anlatılarda Asklepios'un babası sağlık tanrısı kabul edilen Apollon, annesi de Koronis olarak verilmektedir.

Asklepios, hekimliğin ve cerrahlığın bütün bilgilerini edinir. Hatta ölüleri diriltmeye başlar. Tanrıça Athena, Gorgo canavarı öldüğü zaman bedeninden akan kanı toplar ve Asklepios'a verir. Gorgo'nun sağ tarafındaki damarlarda dolaşan kan zehirli, sol tarafındaki damarlardaki ise faydalıdır. Bu şifalı kanı Asklepios, ölüleri diriltmek için kullanır. Ancak Zeus, doğal düzeni bozan bu hekim tanrıdan kuşku duymaya başlar. Asklepios'un üzerine yıldırımını salar ve yıldırım onu yok eder. Apollon da oğlunun öcünü alarak Zeus'a yıldırımını bağışlayan Kyklop'ları öldürür. Asklepios'un sanatı kızı Hygieia ve Asklepiades (Asklepios oğulları) olarak bilinen sıkı bir lonca düzeni içinde birleşen hekimler aracılığıyla ilk çağ sonuna dek sürdürülmüştür.

Homeros'un İlyada adlı eserinde Asklepios, Truva (Troya) savaşına katılan iki hekim olan Makhaon ve Podaleirios'un babası olarak yazmaktadır. M.Ö. 5. yüzyıla doğru kendisinden tanrı tanımlaması ile de söz edilmektedir.⁷ Asklepios kültü kısa süre içinde yayılmış ve bu adla birçok tapınak yapılmıştır.⁸ Asklepios'a atfen yapılan bu tapınaklar sağlık hizmetleri vermiştir. Antik dönemin üç Asklepiyonu'nu oluşturan bu önemli sağlık merkezleri şunlardır:

7 Kelly Kate, *The History of Medicine, Early Civilisation Prehistoric. Times to 500 ce.* (New York: Facts on File, 2009).

8 Osman Bayatlı, *Bergama Tarihinde Asklepios* (İstanbul, Anıl Matbaası, 2008), 80.

- 1) Epidauros Asklepionu (Korinth, Yunaistan).
- 2) Kos Asklepionu (İstanköy, Kos adası).
- 3) Bergama Asklepionu.⁹

Yukarıda verilen Antik Çağ'ın bu üç sağlık merkezinden en ünlüsü Batı Anadolu'da bulunan Bergama'daki Bergama Asklepionu'dur. Aynı dönemde kurulan diğer iki sağlık merkezi (Epidauros ve Kos Asklepionu) ile birlikte aynı işlevi yani sağlık tanrısına adanmış hem tapınma yeri hem de şifa bulunan sağlık merkezi işlevi görmektedir.¹⁰ Akılcı tıp geleneğinin başladığı dönemin en önemli hekimleri bu Asklepion'larda yetişmiştir.¹¹

2. Bergama Asklepionu: Anadolu'nun İlk Tedavi Merkezi

Antik Çağ engelli insanlar açısından önemli sağlık merkezlerinden olan Bergama'daki Asklepion'un kurulması ile dikkat çekmektedir. Bu sağlık merkezi aynı zamanda dönemin ünlü hekimlerinin yetişmesi bakımından bir tıp okulu ve dünyanın ilk psikiyatri hastanesi olması bakımından tarihsel süreçte önemli yere sahiptir. Bölgedeki suların radyoaktif özellikleri insanlar tarafından erken tarihlerde keşfedilmiş ve yüzyıllar boyunca sağlık amaçlı olarak kullanılmıştır.¹² Burası, Antik Çağ'da engellilerin toplum tarafından kötü ve cezalandırılmış insanlar olarak değerlendirilip dışlandıkları dönemde bile modern bir düşünce ürünü olarak dikkat çekmektedir.

Bergama Asklepion'u, Spartalılarla aynı dönemde, M.Ö. 5. yüzyılın ortalarında, Ege Bölgesi'nin kuzeyinde, Bergama bölgesinde yer almaktadır. Bu Asklepion, Geyikli Dağı'nın yamaçlarında, kuytu bir vadi içinde, şifa verdiği inanan su kaynaklarının bulunduğu düzlükte kurulmuştur.¹³

Günümüzde İzmir'e bağlı bir ilçe olan Bergama (Pergamon), M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllardan itibaren yoğun bir yerleşim alanı olmuştur. Bergama Asklepion'unun Bergama'nın seçkin kişilerinden Aristaikhmos'un geçirdiği kaza sonrası kurulduğu söylenmektedir. Söylenceye göre Aristaikhmos'un oğlu Arkhias Pindasos (Madra) dağında avlanırken ayak bileğini burkmuş (veya kırmış) ve Bergama'da kendini tedavi edecek birini bulamayınca Yunanistan'a giderek Epidauros Asklepionu'nda tedavi görmüştür. Tedavisinden memnun kalan Arkhias,

9 Ümit Çiçek, *Antik Dönem Sağlık Merkezleri* (İzmir: İzmir Ticaret Odası, 2006), 6.

10 Yüksel Güngör, *Bergama Krallık Kültü* (Bergama: Bergama Kültür ve Sanat Vakfı, 2005), 83.

11 Ümit Çiçek, *Antik Dönem Sağlık Merkezleri* (İzmir: İzmir Ticaret Odası, 2006), 5.

12 Serra Menekay, "Ölümün Girmesinin Yasak Olduğu, Vasiyetnamelerin Hiç Açılmadığı Şehir; Asklepion – Bergama", *Dirim Tıp Gazetesi*, 4 (3 Şubat 2009): 1-4.

13 "Asklepion Sağlık Merkezi Bergama", erişim: 20 Ekim 2018, <http://www.mehmetakinci.com.tr/antik-asklepion-saglik-merkezi-bergama.html>

dönüşte kendi memleketi Bergama’da da böyle bir tedavi merkezi kurmak istemiş, böylece M.Ö. 370 civarında, Epidauros ve Kos’tan getirttiği asklepiadalarla Bergama Asklepiyonu’nun kurulmasını sağlamıştır.¹⁴

Sağlık açısından yıkanma, temizlenme ve su ile tedavi yönteminin de kullanılması nedeniyle Asklepiyonların genel olarak kaynak suları veya nehir kıyılarında inşa edildiği görülmektedir.

3. Bergama Asklepiyonu’nda Tedavi

Asklepiyonlarda üç temel tedavi yöntemi uygulanmaktadır. Bunlar; perhiz, sıcak, soğuk banyo ve beden hareketleridir. Asklepiyon’un hekimleri hastalarına burada çamur banyosu yaptırmakta, bitkilerden elde ettikleri ilaçları kullanmakta, ayrıca onların spor ve müzikle uğraşmalarını sağlamaktadır. Burada rüyalar yorumlanmakta, telkin yoluyla hastaların iyileşmelerine yardımcı olunmakta, gerektiğinde ameliyat gibi işlemler de yapılmaktadır. Terapi için en çok su sesinden yararlanılmaktadır. Bu nedenle Asklepiyon telkin ve inanç yoluyla iç içe geçmiş tıbbi, cerrahi ve paramedikal tedavileri ile döneminin en önemli sağlık merkezlerinden biri konumuna erişmiştir.¹⁵

Balıkesir’li ünlü hatip Aelius Aristides’in 13 yıl kaldığı Asklepiyon’da tuttuğu günlüklerden hastanede kullanılan tedavi yöntemleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Günlüklere göre; dertlerine deva arayan hastalar hastanenin hemen dışında kurulan bir poliklinikte ön muayeneden geçirildikten sonra burada Asklepiades olarak adlandırılan din adamı hekimlerce karşılanmakta ve muayene edilmekte idi. Ölümcül hastalar ve hamileler içeriye alınmazdı. Ölümcül hastalığı olup tedavisi mümkün olmayanlar dışında hangi sınıftan, hangi ırktan, hangi dinden olursa olsun herkesin hastaneye kabul edildiği anlaşılmaktadır.¹⁶

Efsaneye göre Bergama Asklepiyonu’nun giriş kapısı üzerinde “Bütün Tanrıların Kutsiyeti için Asklepiyon’a Ölüm Girmesi Yasaktır” yazısı yer almaktadır. Böylece daha kapıdan girdikleri anda ölümden korunduklarını düşünen hastalar kendilerini daha iyi hissetmeye başlamaktadır. Burada bulunan Kutsal Yol, kutsal alanın giriş kapısına kadar devam etmekte ve hastaları havanın olumsuz koşullarından korumaktadır.¹⁷

14 Tamer Akça, *Bergama Asklepiyonu’nun Tıbbi Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü), 25.

15 “Antik Çağın En önemli Sağlık Merkezi: Asklepiyon”, erişim: 28 Ağustos 2018, <https://gezgintech.com/asklepion-bergama-gezilecek-yerler.html>

16 E. Murat Tuzcu, “Ölümün Giremediği Hastane: Asklepiyon”, erişim: 20 Aralık 2018, <http://www.milliyet.com.tr/olumun-giremediği-hastane-asklepion/prof-dr-e-murat-tuzcu/yasam/magazin-yazardetay/24.05.2010/1241774/default.htm>

17 “Asklepiyon Sağlık Merkezi”, erişim: 20 Ağustos 2018. <http://www.mehmetakinci.com.tr/antik-asklepion-saglik-merkezi-bergama.html>

Bergama Askleponu'na gelen hastalar, ilk muayeneden sonra dinlendirilir, kutsal su ile yıkanıp özel bir beyaz giysi giydirilerek tedaviye hazırlanırdı.

Hastaların tedavileri büyük kapıdan girer girmez başlamaktaydı. Hastanın durumunun kötüleşmesi durumunda da hasta Asklepondan dışarı çıkarılmaktaydı. Asklepiona her sınıftan halk ve her tür hasta gelmektedir. Buraya gelen ancak tedavisi mümkün olmadığı için Viran Kapı'dan geçirilmeyen hastalar bu sağlık merkezlerine kabul edilmemektedir. Felç, nefes darlığı, mide ağrısı, delilik, körlük gibi hastalıkların yanında hafif yarası olan hastalar da buraya gelmektedir. Gözleri görmeyen birisine bal ve kutsal hayvan horozun kanı sürülerek, yeniden görmesinin umulduğu gibi kesin sonuç veren tedaviler yapıldığı da belirtilmektedir.¹⁸

Asklepon da uygulanan tedavilerden en önemlisi telkin yolu ile tedavi idi. Bu tedavi yöntemi hastaların sağlıklarına kavuşmalarında önemli bir rol oynamaktaydı. Hastalar telkinler sonucu gördükleri rüyalarda iyileşeceklerine inanıyorlar, sonuçta da iyileşmek için umutla çaba harcıyorlardı. Bergamalı hekimler, Freud'dan 1800 yıl önce, yaratıcı rüya yorumlarıyla psikoterapi seansları yaptıkları anlaşılmaktadır. Hastanede özel uykuyla tedavi bölümlerinin olduğu da kaynaklarda belirtilmektedir. Hastanenin girişinden başlayarak her köşedeki kalıntılar, eski çağlarda beyin vücut ilişkisinin bilindiğine ve tedavide kullanıldığına yönelik kanıtlar sunmaktadır. Hastanenin merkezindeki, kutsal alan olarak adlandırılan yer ile tedavilerin yapıldığı dairevi yapıyı bağlayan bir yer altı tüneli yer almaktadır. Yetmiş metre uzunluğundaki bu tünelin tavanında, düzenli aralıklarla güneş ışığının içeri girmesini sağlayan delikler bulunmaktadır. Işğın dışında, akan su seslerinin ve hekimlerin telkinlerinin de duyulabildiği bu tünel, sadece korunaklı bir geçit yolu değil, aynı zamanda bir tedavi alanı olarak kullanılmaktaydı. Burada hastalara hitap eden hekimler, uyku sırasında da telkinlerini sürdürürlerdi. Bu etkileşim sonucu ortaya çıkan rüyaların tedavi edici etkisi olduğuna inanırlardı.¹⁹

Asklepon'da kullanılan bir diğer tedavi aracı ise sudur. İçeriğinde radyoaktivite olan kaplıcalar, çamur banyoları günümüzde bile kullanılan ılıca özelliğini korumaktadır. Tüneldeki tedavilerinden sonra bir daire çevresine inşa edilmiş tedavi alanına ulaşan hastalar, çamur kaplıcalarında ve şifalı su banyolarında yıkanmaktaydı. Daha sonra özel olarak ya-

18 Ayşe Nur Gökçe, *Pergamon Asklepon'u ve Tıp Tarihi Açısından Önemi* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1989).

19 E. Murat Tuzcu, "Ölümün Giremediği Hastane: Asklepon", erişim: 20 Aralık 2018, <http://www.milliyet.com.tr/olumun-giremediği-hastane-asklepon/prof-dr-e-murat-tuzcu/yasam/magazinazardetay/24.05.2010/1241774/default.htm>

pılmış taraçada, vücutlarını, özellikle hasta olan bölgelerini güneşin iyileştirici ışınlarına bırakırlardı.²⁰

Bergama Asklepon'u, üç tarafı stoalarla ve doğu yönü çeşitli yapılar ile çevrili 110x 130m. ölçüsünde açık bir alandır. İçinde 3.500 kişilik tapınak, kütüphane, tiyatro hastane, tuvaletler, stoalar, tünel ve havuz yer almaktadır.²¹

Asklepionda spordan masaja kadar birçok başka tedavi yöntemi de kullanılmıştır. Sosyal ilişkilerin iyileştirici etkisi, eğlencenin rahatlatıcı yönleri de düşünülmüştür. Üç bin kişilik bir amfi tiyatrodaki sık sık temsiller, şehir halkının da katıldığı festivaller, kermesler düzenlenmekteydi.

Giriş kapısından sonra yaklaşık bir kilometrelik, yaya olarak kat edilen, iki yanında sütunların dizili olduğu yolda birçok dükkân bulunmaktaydı. Uzaklardan gelen hastaların ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan bu çarşıda tanrılara sunulacak hediye ve adaklar satılmaktaydı. Arkeolojik kazılarda birçok küçük el, ayak, kulak daha birçok heykel ve heykel parçaları ortaya çıkarılmıştır. Bunların, temsil ettikleri organın iyileşmesi için sunulan hediyeler olduğu düşünülmektedir.²²

Antik Çağda ise Hipokrat, hastalıkları doğaüstü sebeplerle değil ilk kez materyalist ve rasyonel bir bakış açısına göre açıklamaya çalışmıştır. Hipokrat ayrıca doktorların sahip olması gereken meslek ahlakı kurallarını (etik kuralları) belirlemiştir. Anadolu, Roma imparatorluğu hâkimiyetine girdikten sonra başta Galen olmak üzere (Anadolu'da Bergama'da doğmuş) birçok hekim tıbbı önemli katkı yapmışlardır. Rönesans'a kadar neredeyse 1500 yıl boyunca tıp alanında adından en çok söz edilen hekimlerin başında gelen Galen, M.S. 2. yüzyılda Bergama'da (Pergamon) doğmuştur. Burada tıp, felsefe ve matematik eğitimi görmüştür. Ekonomik durumu yerinde olan babasının desteğiyle antik çağın önemli merkezlerine giderek bilgisini, görgüsünü, mesleki deneyimini artırmıştır. Pergamon'a geri dönünce gladyatörlerin doktorluğuna atanmıştır. Bu işi ona, ortopedi ve cerrahi hastalıklar alanında tecrübesini artırmasına, anatomi bilgisini zenginleştirmesine fırsat vermiştir. Daha sonra üç Roma imparatorunun doktorluğunu yapan Galen neredeyse bütün alanlara ilgi duymuş ve ilgi duyduğu alanlar hakkında yazılar yazmıştır.²³

20 "Antik Dönem'den Bugüne Su", erişim: 20 Aralık 2018, <https://www.temizmekan.com/%EF%BB%BFantik-donemden-bugune-su-saglik-ve-sarikaya-asklepiyonu/>

21 Ümit Çiçek, "Antik Dönem Sağlık Merkezleri", *İzmir Ticaret Odası Dergisi*, 4 (Nisan, 2006): 7.

22 Ümit Çiçek, "Antik Dönem Sağlık Merkezleri", *İzmir Ticaret Odası Dergisi*, 4 (Nisan 2006): 10.

23 Murat Yalçın Bektaş v.dğr., "Anadolu Tıp Tarihi", *Türk Aile Hekimliği Dergisi (TAHUD)*, 20/1 (2016): 33-44.

Galen'in cerrahiden psikiyatriye, anatomiden fizyolojiye, felsefeden etiğe, farmakolojiden botaniğe yazdıklarından günümüze kalan 20 ciltten fazla eseri bulunmaktadır. Antik dönemde, Bergama'da ilk kez ameliyatların yapıldığı da tespit edilmiştir. Anadolu'da yapıldığı bilinen ilk tıbbi girişim "trepensasyon" denen beyin delme ameliyatlarıdır. 10.000 yıl öncesinden kalan insan kafataslarında bilinen en eski cerrahi girişimlerin izleri bulunmuştur."²⁴

Sonuç

Engellilik tarihsel süreç içerisinde farklı şekillerde algılanmıştır. İkel çağlarda engellilerin tanrılar tarafından lanetlenen ya da cezalandırılan kişiler olduğuna inanılmıştır. Bu nedenle toplumdan dışlanmışlardır. Tarihin ilerleyen süreçlerinde cadı olmakla suçlanmışlar, dilendirilmişler, özürleriyle alay edilerek bir eğlence aracı olarak görülmüşlerdir.²⁵

1927 yılında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan Bergama Asklepion'un da çeşitli tedavi yöntemleriyle hastalar iyileştirilebilmekteydi. Burada gerçekleştirilen tedaviler arasında daha çok görme engelliler hakkında yapılan tedaviler yer almaktaydı. Engellilerin tedavileri hakkında sadece görme engelliler konusunda bilgilere ulaşılmasına rağmen tedavi edilecek bütün hastaların ayırt edilmeden Bergama Asklepion'una gönderildiği de kaynaklarda ayrıca vurgulanmaktadır.

Bergama Asklepion'u Batı Anadolu ve Yunanistan'da yer alan asklepionlar arasında en ünlülerinden biridir. Bergama Asklepion'u pek çok tıbbi çalışmanın da öncüsü konumundadır. Rüya yorumları ve telkin tedavisi bugünkü psikanalizin temelini oluştururken hastalara verilen tedavi amaçlı beden hareketleri de jimnastiğin ilk izleridir.

Kaynakça / References

Akça, Tamer. *Bergama Asklepionu'nun Tıbbi Bakış Açısı ile Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi Çukurova Üniversitesi.

"Antik Çağın En önemli Sağlık Merkezi: Asklepion". Erişim: 28 Ağustos 2018. <https://gezgintech.com/asklepion-bergama-gezilecek-yerler.html>, 28.08.2018.

"Antik Asklepion Sağlık Merkezi Bergama". Erişim: 20 Ağustos 2018. <http://www.mehmetakinci.com.tr/antik-asklepion-saglik-merkezi-bergama.html>

Bayatlı, Osman. *Bergama Tarihinde Asklepion*. İstanbul: Anıl Matbası, 2008.

Bektaş, Murat Yalçın - Ünal, Mustafa - Pirdal, Hasan - Selçuk, Yasin. "Anadolu Tıp Tarihi". *Türk Aile Hekimliği Dergisi (TAHUD)* 20/1 (2016): 33-44.

Çiçek, Ümit. *Antik Dönem Sağlık Merkezleri*. İzmir: İzmir Ticaret Odası, 2006.

24 Murat Yalçın Bektaş v.dğr., "Anadolu Tıp Tarihi", 33-44.

25 "Toplum Özürlülüğü Nasıl Algılıyor?", erişim: 6 Kasım 2018. <https://eyh.aile.gov.tr/uploads/pages/bakim-hizmetleri-stratejisi-ve-eylem-plani-2011-2013/toplum-ozurlulugu-nasil-anliyor-arastirma-projesi-sonuclari.pdf>

- “Engelli”. Erişim: 06 Kasım 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b9655833ac4e4.62011501
- Erhat, Azra. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Gökçe, Ayşe Nur. *Pergamon Asklepion'u ve Tıp Tarihi Açısından Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1989.
- Güngör, Yüksel. *Bergama Krallık Kültü*. Bergama: Bergama Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları. 2005.
- Kelly, Kate. *The History of Medicine - Early Civilisation Prehistoric Times to 500 ce*. New York: Facts on File Inc., 2009.
- Kuşonmaz, Şerife Mehlika. “Bergama’da İki Bin Yıllık Bir Hastane ve Bir Hekim Asklepion ve Galen”. *Konuralp Tıp Dergisi* 8/2 (2016):147-150.
- Macha, ELLIY. “Disabled People and Discrimination, A Global Overview”. Erişim: 1 Ağustos 2018, www.wcccoe.org.
- Menekay Öncü, Serra. “Ölümün Girmesinin Yasak Olduğu, Vasiyetnamelerin Hiç Açılmadığı Şehir; Asklepion”. *Bergama Dirim Tıp Gazetesi*, 3 Şubat 2009: 1-4.
- Öztürk, M. “Türkiye’de Engelli Tarihi”. Erişim: 20 Ekim, 2018, <http://www.musiad.org.tr/download/Yayinlar/Cep%20Kitaplar%C4%B1/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Engelli%20Ger%C3%A7e%C4%9Fi/T%C3%BCrkiye%E2%80%99de%20Engelli%20Ger%C3%A7e%C4%9Fi.pdf>
- “Toplum Özürlülüğü Nasıl Algılıyor?”. Erişim: 06 Kasım 2018, <https://eyh.aile.gov.tr/uploads/pages/bakim-hizmetleri-stratejisi-ve-eylem-plani-2011-2013/toplum-ozurlulugu-nasil-anliyor-arastirma-projesi-sonuclari.pdf>.
- Tuzcu, E. Murat. “Ölümün Giremediği Hastane Asklepion”. Erişim: 20 Aralık 2018, <http://www.milliyet.com.tr/olumun-giremediği-hastane-asklepion/prof-dr-e-murat-tuzcu/yasam/magazinyazardetay/24.05.2010/1241774/default.ht>